

AZ ERDÉLYI AGOSTAI HITVALLASUAK TIZEDIK ORSZÁGOS EGYHÁZI GYÜLÉSE.

(Verhandlungen der Zehnten Landeskirchenversammlung 1880.)

Mielőtt a jelzett egyházi gyűlés ismertetéséhez kezdenénk, lehetetlen kifogás alá nem vonnunk a „Landeskirchenversammlung“ czimet, mint a mely a tényállással nem egyezik meg, s a mely csak egy oly egyházi gyűlést illelne meg, melyet az országban levő ágost. hitv. 5 egyházkerület alkotna. Bár e czim az 1861. évi áprilistól dátáltatik, husz év lejárta után már „überwundener Standpunkt“ és az országos törvényhez s ennek nyomán a tényálláshoz képest az erdélyi részben lakó ágostai hitvallásnak egyházi közgyűlését jogosan a „Distriktskirchenversammlung“ czim illel meg.

Az egyh. közgyűlés szervezete lényegesen különbözik a mi és a testvér ev. református erdélyi kerület hasonló gyűlésének szervezetétől kiválóan számra. Alkotja a Landesconsistorium 4 egyházi és világi rendes-, 3 egyházi és ugyanannyi világi póttagja, együtt 14 tag; 10 esperes, 10 köri gondnok; a körök 10 egyházi és ugyanannyi világi követő s a 7 gymnasium igazgatói, együtt 61 tag; míg a mi és ev. ref. testvéreink hasonló gyűlései tagjai száma százakra megyen.

A világi és egyházi elem közti páritás a 7 gymnasiumi igazgatót, kiket neutralisaknak lehet tekinteni, számításba nem véve, szigoruan keresztül van ugyan vive; azonban a gyűlés mégis bürokratikus jellegét mutatja az, hogy a tulajdonképeni 20 választott képviselőnél kétszer több hivatalbólai tag van.

Hogy ágostai hitvallásu afiai ezen legfőbb egyházi gyűlése ily kevés tagból áll, részéről nem tartom helytelen dolognak. Igaz ugyan, hogy több szem többet lát; de az is igaz, hogy több száj többet beszél. Én részéről arra, hogy bármely gyűlés a maga ügyeit helyesen intézze el, a tagok nagy számában nem látok kellő biztosítékot.

E szervezetnek előnye, hogy a tagok megjelennek; jelen gyűlésre csak 5 tag nem jelenhetett meg; a tanácskozáshoz kellő időt lehet szabni: a jelen gyűlés 13 napig tanácskozott; 19 teljes ülés mellett több bizottmányi ülést tartott. A tagok utipénzt és napdíjt kaptak.

A mi szervezetünk szerint, a közgyűlésekeni megjelenés nobile officium s költséggel jár; tárgyalásainkat épen ezért siettetnünk kell, nincs kellő időnk. Előnye: hogy közügyeink iránti közvetlen befolyás terjesztése által terjed az azok iránti érdekeltség, az összetartás és együvé tartozás érzete, a buzgóság.

Az egyházi közgyűlés munkálkodását két szakra osztja, mint kormányzási, meg törvényhozási legfőbb hatóság: jegyzőkönyvét is e szerint osztotta meg.

A kormányzást illető intézkedések közül a jelentékenyebbek el-

intézéséből az egyh. közgyűlés előre látó bölcsesége tűnik ki. Egy sine cura — desolált — ekklezsia jövedelmeit és vagyonát nem osztotta ki az azért folyamodó ekklezsiák között, hanem az a feletti intézkedést a következő közgyűlésnek tartván fenn, azt határozta, hogy a jövedelem, valamint az eladandó vagyon értéke gyümölcsözőleg elhelyeztessék, ez a jövőre szóló bölcs intézkedés; a folyamodó ekklezsiákat a nemzeti — és állami dotatióból segedelmezte, kiválóan a fogarasi ekklezsiát és iskoláját, mint egyházpolitikai tekintetben nagyjelentőségűeket.

Hasonló bölcseséget tanusított az intercaláris jövedelmek felhasználása, régebben megkezdett s jelenleg nagy érdekeltséggel és küzdelemmel hat teljes ülésben lejártaott kezelésének elintézésében.

Maga a püspök helyettesének adván át elnöki székét, nagy tudományos készséggel védelmezte és számtalan ellen- és különvélemények ellenére, győzelemre segítette a Landesconsistorium azon ajánlatát, hogy a kérdés alatti javadalmakból fedeztessék a papi teendők intézéséért tett szolgálat; egy csekély része fordítottassék az illető özvegy és nevetlen gyermekei segedelmezésére; a nagyobb rész pedig az életképes szegényebb ekklezsiák csekély papi javadalmi pótlására.

Az esperességek és körök egy része magoknak követelték az ily jövedelmek feletti intézkedési jogot; a Landesconsistorium a vallásközönség közhasználati jogát iparkodott érvényesíteni. A kérdés jogi természetete felett az illetők határozhatnak és határozhattak; részünkről igen természetesen találjuk, hogy az egyház kebelében felmerült gazdátlan vagyon az egész egyházé legyen, valamint felismerjük e határozatban szász polgártársainknak és az ágostai testvéregyháznak azt a hagyományos irányát, mely szerint magát összegében iparkodott mindig erősíteni. — Az egyházi közgyűlés többségének határozata centralistikus tendenciája mellett is, egyházpolitikai tekintetben igen helyes és gyakorlati; azon rendelkezés alatti vagyonnak nem egyéni, particularis, hanem az egyház közös céljaira való felhasználása biztosítva lévén, másfelől jelentékeny missio-alapot adván a központi felekezeti kormány és hatalom kezébe a felekezet céljai és aspiratiói valószínűsítésére.

A pénzügyekre vonatkozó kimutatások a vallásfelekezet vagyonságáról, mondhatnók gazdagságáról tanuskodnak.

Bevételei az egyház közpénztárának	18,996	frt.
" az ösztöndíjalapnak	5,180	"
" papi alamizna-alapnak	3 248	"
" nemzeti dotatióknak	88,004	"
" államsegélyből	15,200	"
" nyugdíjalapból	17,583	"
együtt	143,211	frt.

A hozott intézkedések és a kezelés hasonlóan a felekezet és nemzet ismeretes bölcsességét és ügyességét tanusítja: mondhatni mindenik alpnál történt új tökéletesítés és még oly apróságos bevételekre is gond fordítottatik, s mint az államsegély kivételkor nyugtára teendő bélyeg. Az államsegély ugyanis csak bélyegezett nyugta mellett utalványoztatván a consistorium felírására a pénzügyministerium nem csak az 1878. hanem még a megelőzőt évet is, mint illetéketlenül fizetett bélyegilletéket megtérítette az egyház pénztárának.

Részünkről nem tudjuk, hogy mi alapon ismerte el a pénzügyi ministerium ez illetéket illetéktelennek, s ha valósággal illetéktelen, más felekezeteknek, például az unitáriusok szegény felekezetének, minő alapon adatik ki csak kollően bélyegezett nyugtára a csekély államsegély?

Nem hihetjük, hogy pénzügyi ministeriumunk is a vallásfelekezeteknek adott államsegélyt illetőleg azon álláspontot foglalja el, melyet a rendes Consistorium és Kirchenversammlung, mely azt állítja, hogy az 1861. évi február 19-én kelt kir. leirat megadta az ev. egyháznak és biztosította azt a jogát, hogy az állampénztárból évenként 16000 forintot kivessen, sőt a február 19-t oly fátális terminusnak tartja, melyen az államsegélyt mulhatlanul meg kell kapnia. Közoktatási kormányunk megadta ugyan a Landes-Consistoriumnak a felvilágosítást, hogy az államsegélyt, csak akkor adhatja ki, mikor a vonatkozó országos törvény jogerőre emelkedik.

Helyesen teszi vala közoktatási kormányunk, ha a Landesconsistoriumnak megmondotta volna egyuttal a mit az nem akar tudni: hogy az ország pénzével egyes ember — legyen bár király — nem rendelkezhetik.

A közigazgatási tárgyalások közé tartozik végül a Landesconsistoriumnak jelentése a maga 3 évi munkálkodásáról, melyben a belügyeknek nagy gonddal és jártassággal kezelt intézésén kívül elé van adva azon harc és háboru, melyet a Landesconsistorium, sőt maga a püspök személyesen folytatott a magyar nyelvnek mint köteles tantárgynak a népiskolákban bevitele, meg a középiskolákra vonatkozó ismeretes pontozatok, valamint a későbbi törvényjavaslat ellen. A jelentés mellékleteitül tekinthetjük a Landesconsistoriumnak 1876. febr. 5-ről a királyi Felséghez intézett emlékiratát az ágostai vallásfelekezetnek ez idő szerint sokképpen fenyegetett jogi állapotról és az állambani állásáról. Ez emlékiratban — szerintünk — helytelenül oly dolgokat panaszol el és olyanokban kéri a Felség segélyét, melyekben sem a korona, sem a kormány nem tehet semmit, például, hogy a sajtó ne támadja meg a Landesconsistoriumot, hisz a sajtónak alkotmányos viszonyok között nem csak joga, sőt kötelessége oly irányzatot és magatartást, a melyet a Landesconsistorium, sőt az ágostai vallásfelekezet püspöke például az 1879. évi XVIII. országos törvénnyel szemben tanusított, megtámadni.

Panaszkodik némely jogi viszonyok és szokások olyatén megváltoztatásán, melyek országos törvényeknek és alkotmányos viszonyoknak természetes következhesei, melyeken hasonlóan senki sem segíhet.

Másik melléklet a Landesconsistoriumnak a magyar nyelvnek a népiskolákban kötelezett tantárggyá tételére vonatkozó törvényjavaslat iránti felirata a közoktatási kormányhoz. Az egyházi közgyűlés sajnálatát fejezte ki a felett, hogy e feliratnak nem lett eredménye s megvárja, hogy a consistorium kellő módokon oda fog hatni, hogy XVIII—1879. keresztülvitelével a vallásfelekezet népiskolái károsításnak ne legyenek kitéve. Meg vagyunk győződve, hogy az ágostai vallásközönség legfőbb hatóságainak e törvényekkel szemben tanusított merev magatartása és kénytelenkedése károsítja igazán az egyes hivek érdekét.

Mint törvényhozó testület egyetlen tárgyat intézett el a közgyűlés,

a seminariumnak újjászervezését. Ez is nem csekély oppositio ellenére a Landesconsistorium ajánlata szerint ment keresztül. Ágostai hitvallásu afianál ma is tényleg fenáll, unitárius vallásfelekezetünkben is korábban létezett, de fájdalom, napjainkban enyészőben levő az a jó rendszer, hogy a néptanítóság lépcső a papságra. A consistorium álláspontját lehetetlen nem helyeselnünk. Ez intézetek czime: Theologisch-paedagogische seminarien, mely czimnek nem felelhetett meg, a növendékek igen fiatalon s annálfgva kevés előkészülettel vétetvén fel. A jelenleg megállított rendszer szerint csak a IV. gymn. osztályt jó sikerrel végzett, a 15 életévet betöltött növendékek vehetők fel ez intézetekbe. Ez intézkedéssel az országos törvény intézkedéseihöz alkalmazkodott a közgyűlés; hasonlóan az országos törvény végrehajthatása okáért a seminarium tantárgyai közül a magyar nyelvet bővebben rendelte tanítani (heti 14 órán); mindkettő helyes és az országos viszonyok által parancsolt változtatás; a latin nyelvnek a tanfolyam rendes tantárgyai közé felvételét a leendő predikátorok, lelkészek bővebb képezetése igényelte.

Jelen szervezetőkben ez intézetek bizonyosan inkább megfelelnek nevőknek és hivatásuknak, mint korábbi szervezetőkben.

Csak azon csodálkozunk, hogy midőn az egyház a szebeni seminariumot a szebeni presbyteriumtól átvette és a Landesconsistorium kezébe tette, miért nem vette át mindeniket és miért nem állított be csak egyetlen központi seminariumot, miután különben is segélyezi a gymnasiumok mellett fenálló seminariumokat és ezek növendékeit, különösen miután a többi protestáns egyházkerületekhez mérten dús vagyoni állásnak örvend az erdélyi ág. hitvallásu e g y h á z k e r ü l e t.

Ez utóbbi sorok írása közben támad bennem az a gondolat, hogy miután unitárius ekklezsiánk nagyobb részében sem a papi, sem a mesteri állomásoknak nincs tisztességes javadalma; miután a községi iskolák állítása oly igazságtalan alapon történt eddig s már szünetelni kezdett, hogy radikális közoktatási minister és országos többség nem csak teljesen megszünteti, hanem az eddigi intézkedéseket is megváltoztatja: nem lenne e nekünk unitáriusoknak is tanácsos papnövendéket lelkész-tanító képző intézetté változtatni s a kántor tanítói állomások helyett paptanító állomásokat állítani ekklezsiánk nagyobb részében.

K. A.

EGYHÁZI SZEMLE.

Megelőző Szemlénkben tett ígretünkhöz képest ez alkalommal első sorban Channing művei s népszerűségével kellene foglalkoznunk; miután azonban azóta az újabb kor ezen nagy apostolának, az egyszerű bostoni unitárius lelkésznek születése századik évfordulóját a humanismus és liberalismus barátai nem csak Amerikában, hanem Európában is mondhatni felekezeti különbség nélkül kegyeletes elismeréssel ünnepelték meg s ez ünnepélyekről a „Ker. Magvető“ legutóbbi füzeté is részletes ismertetést hozott, jelezve abban a Channing nagy szelleme s